

YAŞAM SONU BAKIM ONURLU YAŞAM

Yasemin Eskiğölek
2. Palyatif Bakım Sempozyumu
20 - 21 Eylül 2019
Wyndham Grand Özdelek Otel, İzmir

YAŞAM SONU BAKIM

Bireyin yaşamını sürdürmede tıbbi girişimlerin faydasız kaldığı, ölümün kaçınılmaz olduğu dönemde verilen rahatlatıcı ve semptom kontrolüne yönelik bakımdır.

Yaşamdan ölüme geçiş süreci
Tüm palyatif bakım hastaları...
Saatler...
Günler...
Haftalar...

Hui D, Nooruddin Z, Didwanly N, et al. Concepts and definitions for "actively dying," "end of life," "terminally ill," "medical care," and "transition of care": a systematic review. *J Pain Symptom Manage.* 2014;47(1):77-89. doi:10.1016/j.jpainsymman.2013.02.021

YAŞAM SONU BAKIMIN TARAFRLARI

Hasta
Hasta yakınları
Sağlık personeli

Beklentiler?

YAŞAM SONU BAKIM HASTALARI

Acı çekmemek
Semptomlarla baş edebilmek ve bu yolla itibarını koruyabilmek
Evinde olmak
Emosyonel gereksinimlerinin karşılanması (yalnızlık, kaygı, korku)
Semptomlarla baş edemediklerinde yakınlarının çaresizliğini gidermek için hastaneye yatmak
Yakınlarına yük olmamak

1. Broom A, Kirby E. The end of life and the family: hospice patients' viewson dying as relational. *Social Health Illn.* 2013;35(4):499-513

HASTA YAKINLARI

Hastasına doğru bir bakım vermek
Bakım vermeye yönelik bilgi eksikliğinin giderilmesi
Olumlu bir bakım verme deneyimi için sağlık profesyonellerinden destek görmek
Karar verme sürecinde destek almak
Kayıp ve yas desteği sağlanması
Finansal sorunlarla baş edebilmek
Normaliği sürdürebilmek

Ross D, O, Zakhari, A, B, McQuinn, L, Lambert, K, & O'neill, D. (2016). Unfulfilled and irresolvable responsibility: A focus group study of the experiences of informal caregiver spouses of patients with severe COPD. *Journal of Clinical Nursing*, 25, 443-452.

Hazewen, M, Veijola, A, Takala, J. C. Caregiver readiness and the unmet needs of end-of-life cancer patients. *Support Care Cancer* 2016;24(5):759-766

1. Barni, E, Quinn, S, Abernethy, A, Curran, D. Caregiver Expectations: Predictors of a Worse Than Expected Caregiving Experience of the End of Life. *Journal of Pain and Symptom Management*, 50 (4) (2015), pp. 455-461

SAĞLIK ÇALIŞANLARI

Alana ilişkin yeterli bilgi ve deneyim sahibi olmak
Yeterli sayıda personel istihdamı
Bakım planının tutarlı olması
Hizmetler arasında etkili koordinasyonun sağlanması
Merhamet yorgunluğunun ve tükenmişliğin önlenmesine yönelik destek almak

Hillman, K.M, & Cardona-Morrell, M. The ten barriers to appropriate management of patients at the end of their life. *Intensive Care Med* (2015) 41: 1700. <https://doi.org/10.1007/s00134-015-3712-6>

YAŞAM SONU BAKIM SUNMADA ENGELLER

Hizmet alanlar açısından:

Yaşam sonu sürecini kabullenme güçlüğü

Modern tıptan beklentinin yüksek olması

Karar verme güçlükleri

Hasta evde ölmeyi tercih etse bile yakınlarının yapılabilecek her şeyin yapıldığından emin olarak huzur bulma gereksinimi

Toplumun ölüm konusunda konuşmaktan kaçınması

Dufour & Barriers Faced by Nurses Caring For End-of-Life Patients on a Medical Surgical Unit, Master of Science in Nursing in The School of Nursing Rhode Island College 2018.

YAŞAM SONU BAKIM SUNMADA ENGELLER

Sağlık profesyonelleri açısından:

Yaşam sonu sürecini kabullenememe

Konuya ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmama

Yaşam sonu bakıma ilişkin kültürel farklılıklar

Etik ikilemler (yaşamaya çalışmak)

Zorunluluklar (resüsite etmeme prosedürü olmayışı, ailenin beklentileri)

Atkinson RA, Wyskiel R, Thornton L, et al. Nurse-perceived barriers to effective communication regarding prognosis and optimal end-of-life care for surgical ICU patients: a qualitative exploration. J Palliat Med. 2012;15(8):910-915. doi:10.1089/jpm.2011.0481

YAŞAM SONU BAKIMDA HEDEF

Bireyselleştirilmiş bakım verilen,

Her bireyin bakıma ulaşabildiği,

Konfor ve iyilik halinin maksimize edildiği,

Tüm personelin gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğu,

Bakımda ekipler arası koordinasyonun sağlandığı ve

Toplumun tüm kesimlerinin yaşam sonu bakım vermeye hazır olduğu bir bakım sürecidir.

<http://www.endoflifecareambitions.org.uk/>

Etik ilkelerle:

Zarar vermeme

Yararlı olma

Adalet

Özerklik

ONURLU YAŞAM

Kant'a göre (her şeyin bir fiyatı veya değeri) vardır.

Eğer bir varlığın yerini bir başkası alabiliyorsa o varlığın bir fiyatı ve eşitliği vardır.

Varlığın yerine bir başkası konulursa bu varlık eşsizdir ve bu nedenle varlığından dolayı bir itibar sahibidir.

(The Groundwork of Metaphysic of Morals, 1785)

ONURLU YAŞAM

Onurlu yaşamın tanımı yaşam felsefesine göre kişiden kişiye değişse de insan olma onuru sosyal, mental veya fiziksel yönlerden herhangi bir ayırım olmaksızın tüm insanların sahip olduğu vazgeçilemez bir insanlık değeridir.

İtibar duygusu çift yönlüdür:

Bireyin kendine duyduğu ve diğer insanların bireye sergilediği

YAŞAM SONUNDA ONURLU YAŞAMI NASIL SUNALIM?

Hastanın her anlamda bütünlüğünü ve mahremiyetini koruyarak;

Bir insan olarak yaşamının sonuna kadar saygı göstererek;

Fiziksel, emosyonel, spiritlel, sosyal ve ailevi gereksinimlerini karşılayarak;

İsteklerini yerine getirmesinde yardımcı olarak;

Hasta ile iletişim kurarak;

Güvende olmasını sağlayarak;

Yaşamının son saatlerinde huzurlu ve rahat olmasını sağlayarak

Palyatif bakım hastalarında itibarlı bakıma ilişkin 10 hastanın görüşleri alınmış, elde edilen verilerden 3 ana tema elde edilmiştir:

İTİBARLI BAKIM

10 palyatif bakım hastası ve 10 hemşireyle yapılan görüşmelerde itibarlı bakımın hastanın saygınlığını koruyan; sağlık çalışanları ile hasta arasında sağlıklı iletişim kurulmasına ve bireyin kendini değerli ve güvende hissetmesine yol açan olumlu etkilere sahip, hastanın bütüncül bakımı almasını sağlayan bir süreç olduğu ve buna bağlı olarak da hemşirenin iş doyumunu artırdığı belirtilmiştir.

İtibarlı bakım kültürünü oluşturmak ve sürdürmek için kurumsal politikalar geliştirilmesi; bu politikaların da konuya ilişkin farkındalığı artıracak ve personelin yeterliliklerine göre görevlendirilmelerini sağlayacak; tükennmişliği önleyecek düzenlemeler içermesi önerilmiştir.

Eğilimler: Y. Palyatif bakım hastalarının ve hemşirelerin itibarlı bakıma ilişkin görüşleri. Bakırköy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018

ÜLKEMİZDE YAŞAM SONU BAKIM?

Palyatif bakım klinikleri
Yoğun bakımlar
Acil servisler
Klinikler
Ev/huzur evi

Alternatifler olmalı:
Hospis evleri
Evde bakım

YAŞAM SONU BAKIM ÖNERİLERİ

Etkili semptom yönetimi

Kanıtla dayalı yaşam sonu bakım/semptom yönetimi algoritmalarının geliştirilmesi
Karar verme sürecinin ve hasta otonomisinin sağlanması/ileriye yönelik talimat alanakları (DNR?)

Etik ikilemlerde hasta savunuculuğu

Tez ve araştırmalara ağırlık verilmesi

Hasta yakınlarının evde bakım konusunda eğitilmesi/hastanelerde evde bakım okulları

Hasta yakınlarının desteklenmesi

YAŞAM SONU BAKIM ÖNERİLERİ

Hasta yakınlarının hastaya karşı tutumlarının izlenmesi

Toplum duyarlılığının artırılması, doğru bilgilendirme

Yaşam sonu bakım gereksinimi olan LGBTİ bireylerin olası bakım sorunlarına ilişkin çalışmalar (ayrımçılığın ve etiketlenmenin önlenmesi, bakım ekibinin hazırlığı, yaş danışmanlığı vb)

Palyatif ve yaşam sonu bakım ekibinin desteklenmesi

Palyatif ve yaşam sonu bakım hizmetlerinin ulaşılabilirliğinin kolaylaştırılması

Sağlık bakım sisteminde hasta otonomisine öncelik veren politikalar geliştirilmesi

SONUÇ

Ölüm de doğum gibi bireyin yalnızca bir kez yaşayacağı bir olaydır.

Ölüm süreci birey ve yakınları için çok yıpratıcı bir yolculuk olabilir.

Ancak hasta bireyin ve yakınlarının tedavi olma umuduyla çıkıp kayıp döndükleri bu yolculuk daha huzurlu ve konforlu hale getirilebilir.

Yaşam sonu bakımında sistemin dayatmaları yerine hasta bireyin yaşam felsefesine göre bakım planlanarak bireyin otonomisi ve itibar duygusu artırılabilir.

Cicely Saunders'in manevi mirasına saygılarla...

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.
yaseminuslu12@gmail.com

KAYNAKLAR

1. Hui D, Nooruddin Z, Didwaniya N, et al. Concepts and definitions for "actively dying," "end of life," "terminally ill," "terminal care," and "transition of care": a systematic review. *J Pain Symptom Manage*. 2014;47(1):77-89. doi:10.1016/j.jpainsymman.2013.02.021
2. Broom A, Kirby E. The end of life and the family: hospice patients' viewson dying as relational. *Social Health Illn*. 2013;35(4):499-513
3. Burns EJ, Quinn SJ, Abernethy AP, Currow DC. Caregiver Expectations: Predictors of a Worse Than Expected Caregiving Experience at the End of Life *Journal of Pain and Symptom Management*, 50 (4)(2015), pp. 453-461
4. Bove, D. G., Zakrisson, A. B., Midtgaard, J., Lomborg, K., & Overgaard, D. (2016). Undefined and unpredictable responsibility: A focus group study of the experiences of informal caregiver spouses of patients with severe COPD. *Journal of Clinical Nursing*, 25, 483- 493.
5. Hashemi M, Iraipour A, Taleghani F. Caregivers needing care: the unmet needs of the family caregivers of end-of-life cancer patients. *Support Care Cancer* 2018;26(3):759-766

KAYNAKLAR

6. Hillman, K.M. & Cardona-Morrell, M. The ten barriers to appropriate management of patients at the end of their life. *Intensive Care Med* (2015) 41: 1700. <https://doi.org/10.1007/s00134-015-3712-4>
7. Dufour & Barriers Faced by Nurses Caring For End-of-Life Patients on a Medical Surgical Unit. Master of Science in Nursing in the School of Nursing Rhode Island College 2018.
8. Adalson RA, Wyzkiel R, Thornton I, et al. Nurse-perceived barriers to effective communication regarding prognosis and optimal end-of-life care for surgical ICU patients: a qualitative exploration. *J Palliat Med*. 2012;15(8):910-915. doi:10.1089/jpm.2011.0481
9. Mallifattrick, S. Assessing palliative care needs: views of patients, informal carers and healthcare professionals. *J Adv Nurs* 2007; 57(1): 77-86.
10. Yaşam sonu bakım hedefleri: Ambitions for Palliative and End of Life Care: A national framework for local action 2015-2020 <https://www.nationalvoices.org.uk/sites/default/files/public/publications/ambitions-for-palliative-and-end-of-life-care.pdf>